

Dorota Walerjan

Możliwość zwolnienia z podatku VAT pośrednika ubezpieczeniowego, którego czynności nie podlegają przepisom ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym¹

Przedmiotem artykułu jest polemika z tezą, że rejestracja pośrednika ubezpieczeniowego jako licencjonowanego agenta lub brokera ubezpieczeniowego jest niezbędnym warunkiem dla zwolnienia świadczonych przez niego usług, obejmujących pośredniczenie w sprzedaży produktów ubezpieczeniowych, z podatku VAT na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT.

W opracowaniu postawiono tezę przeciwną, w świetle której zwolnienie z podatku VAT na podstawie wskazanego przepisu ma charakter wyłącznie przedmiotowy (a nie przedmiotowo-podmiotowy). Innymi słowy, to charakter czynności wykonywanych przez podatnika, a nie jego formalny status, decyduje o spełnieniu przesłanek dla zwolnienia. Autorka wykazuje słuszność powyższej tezy poprzez odwołanie się do argumentów natury prawnej, wśród których kluczowym jest konieczność interpretowania przepisów prawa podatkowego z uwzględnieniem prymatu wykładni językowej. Wskazuje również na uprawnienie polskiego podatnika do powołania się na brzmienie normy krajowej w sytuacji jej niezgodności z regulacją unijną. Powyższą argumentację poparto przykładami orzeczeń TSUE oraz polskich sądów administracyjnych.

Słowa kluczowe: pośrednictwo ubezpieczeniowe, VAT, zwolnienie z podatku.

1. Wprowadzenie

Ustawa o pośrednictwie ubezpieczeniowym w art. 2 ust.1 definiuje pośrednictwo ubezpieczeniowe jako wykonywanie przez pośrednika za wynagrodzeniem czynności faktycznych lub czynności prawnych związanych z zawieraniem lub wykonywaniem umów ubezpieczenia. Ustęp 2 tego artykułu wskazuje, że zasadą jest wykonywanie pośrednictwa ubezpieczeniowego wyłącznie przez agentów lub brokerów ubezpieczeniowych. Jednak, zgodnie z art. 3 ust. 2, przepisów ustawy nie stosuje się do wykonywania pośrednictwa ubezpieczeniowego, jeżeli spełnione są łącznie przewidziane w tym przepisie warunki, dotyczące w szczególności: charakteru i rodzaju umowy ubezpieczenia, której zawarcia lub wykonania dotyczą czynności pośrednictwa, zakresu ryzyk objętych umową, wartości oraz czasu trwania umowy ubezpieczenia.

¹ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1450, z późn. zm.).

Ponadto, możliwość wykonywania czynności na podstawie art. 3 mają tylko te podmioty, które realizują je w ramach tzw. działalności uzupełniającej, a zatem podmioty, dla których działalność w zakresie pośrednictwa ubezpieczeniowego nie stanowi podstawowej działalności gospodarczej. Warunek ten wiąże się z faktem, że omawiany przepis odzwierciedla szczególne uwarunkowania związane z prowadzeniem takich rodzajów działalności, jak dystrybucja lub najem samochodów, usługi przewozowe czy usługi biur podróży, które w sposób niemal naturalny wymagają uzupełnienia o ofertę w zakresie ochrony ubezpieczeniowej. Przedmiotowe ubezpieczenie ma jednak, co do zasady, charakter standardowy, pakietowy (jest łączone z określonymi towarami lub usługami), a jego wartość jest stosunkowo niewielka.

2. Dostępność zwolnienia z podatku na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT² – zarys problemu

W świetle przepisu art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT, ze zwolnienia z podatku VAT korzystają „*usługi ubezpieczeniowe, usługi reasekuracyjne i usługi pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych, a także usługi świadczone przez ubezpieczającego w zakresie zawieranych przez niego umów ubezpieczenia na cudzy rachunek [...]*”.

Jakkolwiek powyższy przepis ogranicza się do wskazania rodzajów czynności uprawniających do zwolnienia, to w praktyce organy podatkowe często odwołują się do kontekstu podmiotowego ich wykonywania, czyli formalnego statusu usługodawcy. Argumentem za takim podejściem jest w szczególności brzmienie analogicznego zwolnienia zawartego w przepisach unijnej dyrektywy 2006/112/WE³, zgodnie z którą (art. 135 ust. 1): „*państwa członkowskie zwalniają następujące transakcje: a) transakcje ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, wraz z usługami pokrewnymi świadczonymi przez brokerów ubezpieczeniowych i agentów ubezpieczeniowych*”.

Kolejnym argumentem są tezy zawarte w niektórych orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), wskazujące na kluczowe znaczenie warunku dotyczącego statusu usługodawcy jako agenta/brokera ubezpieczeniowego. Przykładem jest wyrok w sprawie C-472/03⁴, w którym wskazano, że: „*Pojęcie «usług pokrewnych» jest wystarczająco szerokie, aby mogło ono teoretycznie obejmować swym zakresem wszystkie usługi, które są powiązane z usługami ubezpieczeniowymi, a zatem które mogą być uznane za usługi pokrewne tym czynnościom. Jednakże prawodawca wspólnotowy wyraźnie ograniczył zakres zwolnienia wyłącznie do tej części usług, które są świadczone przez brokerów lub pośredników ubezpieczeniowych.*”

² Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn. Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054, z późn. zm.).

³ Dyrektywa 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 347).

⁴ Wyrok z 3 marca 2005 r. w sprawie Staatssecretaris van Financiën przeciwko Arthur Andersen & Co. Accountants c.s.

Zakwalifikowanie osoby, która domaga się zwolnienia, jako brokera lub pośrednika ubezpieczeniowego jest zatem elementem kluczowym, pozwalającym na ustalenie istnienia działalności pokrewnej czynnościom ubezpieczeniowym, która [...] podlega zwolnieniu z opodatkowania". Także w sprawie C-8/01⁵ TSUE uznał, że pojęcie usług pokrewnych, świadczonych przez brokerów i pośredników ubezpieczeniowych w rozumieniu dyrektywy 2006/112/WE dotyczy wyłącznie świadczeń dokonanych przez profesjonalistów.

Nie sposób także pominąć znaczącej linii interpretacyjnej polskich sądów administracyjnych oraz organów podatkowych, które kładą nacisk na formalny status pośrednika ubezpieczeniowego. W jednej z interpretacji⁶ czytamy: „Wnioskodawca po uzyskaniu wpisu do rejestru agentów ubezpieczeniowych będzie spełniał definicję agenta ubezpieczeniowego, tj. podpisze umowę agencyjną z zakładem ubezpieczeń oraz będzie posiadał uprawnienia do prowadzenia działalności pośrednictwa ubezpieczeniowego jako agent. Zatem spełnia warunki podmiotowe wynikające z ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, a czynności przez niego wykonywane są uznawane w myśl tej ustawy za pośrednictwo ubezpieczeniowe”. Podobnie w innej interpretacji⁷: „Zainteresowana wskazała, iż posiada status agenta ubezpieczeniowego. Zatem spełnia warunek podmiotowy wynikający z ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, a czynności przez nią wykonywane są uznawane w myśl tej ustawy za pośrednictwo ubezpieczeniowe (czynności związane z wykonywaniem umów ubezpieczenia)”.

Analogiczne podejście prezentowane było przez polskie sądy⁸: „Skarżąca [...] nie świadczy również usług pokrewnych w rozumieniu art. 135 ust. 1 lit. a) Dyrektywy 112, bowiem nie występuje w roli brokera ani agenta ubezpieczeniowego”.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest polemika z tezą (czy wręcz stereotypem), że podmiot niezarejestrowany jako agent lub broker ubezpieczeniowy, działający na podstawie przepisów art. 3 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, nie jest uprawniony do uznania świadczonych przez siebie usług obejmujących pośredniczenie w sprzedaży produktów ubezpieczeniowych za „**usługi pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych**” korzystające ze zwolnienia z podatku VAT na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT.

⁵ Wyrok z 20 listopada 2011 r. w sprawie Assurander-Societetet działającym na rzecz Taksatorringen przeciwko Skatteministeriet.

⁶ Interpretacja dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z 19 sierpnia 2011 r. (sygn. IPPP1/443-834/11-2/AW).

⁷ Interpretacja dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z 8 sierpnia 2011 r. (sygn. ILPP1/443-738/11-4/MS).

⁸ Wyrok WSA w Warszawie z 12 marca 2012 r. (sygn. akt III SA/We 942/12).

3. Dlaczego podmiot działający na podstawie art. 3 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym może skorzystać ze zwolnienia z podatku VAT?

3.1. Kluczowe znaczenie wykładni językowej

W prawie podatkowym podstawową wykładnią jest wykładnia językowa, a więc interpretacja przepisów dokonywana na podstawie analizy ich języka. Pogląd o kluczowym znaczeniu wykładni językowej wielokrotnie wyrażał NSA wskazując, że⁹: *„Wykładnia językowa jest pierwszą i podstawową wykładnią w prawie podatkowym i z tego względu ma priorytet przy stosowaniu. Organy wykonawcze powinny wyłącznie stosować prawo, a nie tworzyć je lub uzupełniać poprzez wypełnianie luk lub stosowanie analogii na niekorzyść podatnika”*. W innym wyroku¹⁰ NSA zwrócił uwagę na konieczność interpretacji prawa przez organy podatkowe i sądy w sposób jednolity, konsekwentny i zgodny z rzeczywistą treścią przepisu: *„W żadnym zaś przypadku nie można prawa podatkowego traktować instrumentalnie. Nie ma bowiem żadnych podstaw, by stosować wykładnię rozszerzającą tam, gdzie jest ona korzystna dla organów podatkowych, a ściśniającą wszędzie tam, gdzie korzyść miałby odnieść podatnik”*. Niedopuszczalność stosowania rozszerzającej wykładni ustaw podatkowych podkreślał także SN¹¹: *„Fundamentalną zasadą prawa podatkowego w demokratycznym państwie prawnym jest to, że zakres przedmiotu opodatkowania musi być precyzyjnie określony w ustawie podatkowej, a interpretacja jej przepisów nie może być rozszerzająca”*.

W kontekście analizowanego art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT, wykładnia językowa dotyczy co najmniej dwóch jego aspektów:

- warunków uprawniających do skorzystania ze zwolnienia, a w szczególności tego, czy zakres zwolnienia został określony wyłącznie ze względu na przedmiot świadczenia, czy także osobę podatnika (więcej w pkt 3.2) oraz
- zakresu znaczeniowego pojęcia „pośrednictwa ubezpieczeniowego” (więcej w pkt 3.3).

3.2. Charakter zwolnienia: przedmiotowy czy przedmiotowo-podmiotowy?

W świetle art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT ze zwolnienia z tego podatku korzystają wymienione w nim rodzaje usług, w tym, *„usługi pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych”*. Nie ulega wątpliwości, że język cytowanego przepisu wyznacza zakres zwolnienia wyłącznie poprzez odniesienie do jego przedmiotu, tj. rodzaju usług korzystających ze zwolnienia. W treści przepisu pominięto natomiast jakiegokolwiek odwołania do aspektu podmiotowego, tj. charakterystyki podatnika świadczącego daną usługę.

⁹ Wyrok NSA z 8 kwietnia 1997 r. (sygn. akt SA/Ka 2976/95).

¹⁰ Wyrok NSA w Gdańsku z 28 sierpnia 1996 r. (sygn. akt SA/Gd 2693/1995).

¹¹ Wyrok SN z 22 października 1992 r. (sygn. akt III ARN 50/1992).

Należy zatem uznać, że intencją ustawodawcy było objęcie zwolnieniem określonych usług, bez wprowadzania ograniczeń co do podmiotów świadczących te usługi. To zaś prowadzi do wniosku, że omawiane zwolnienie ma charakter przedmiotowy – jedyną przesłanką do skorzystania ze zwolnienia jest rodzaj świadczonej usługi (cechy, które ją rozróżniają), zaś cechy (status) podmiotu świadczącego tę usługę nie mają znaczenia. Bazując na założeniu racjonalności ustawodawcy trzeba stwierdzić, że gdyby zwolnienie miało być ograniczone do wskazanych podmiotów albo wyłączone w stosunku do pewnych kategorii podmiotów, ustawodawca zastrzegłby to wprost w ustawie, zaś skoro zastrzeżenia takiego nie uczynił, to nie miał takiego celu.

Zatem z punktu widzenia wykładni językowej, przepis art. 43 ust. 1 pkt 37 został sformułowany w sposób jednoznaczny w tym sensie, że w żadnej mierze **nie odnosi się on do podmiotu świadczącego usługę, a jedynie do przedmiotu świadczenia**. Rozumienie zakresu zwolnienia w sposób odmienny od przedstawionego powyżej wydaje się trudne do przyjęcia.

3.3. Zakres znaczeniowy „usług pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych”

Przepis art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT odnosi się do „*usług pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych*”. Ponieważ jednak regulacje podatkowe nie definiują tego pojęcia, dla ustalenia jego zakresu trzeba odwołać się do innych źródeł. W świetle obowiązującej praktyki, wskazywane są (zależnie od stanowiska prezentowanego przez dany organ) dwa źródła takiej definicji: przepisy ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym oraz słowniki języka polskiego zawierające językowe rozumienie pojęcia pośrednictwa.

Odnosząc się do pierwszego z ww. źródeł, trzeba powołać art. 2 ust. 1 i 2 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, zgodnie z którym: „*Pośrednictwo ubezpieczeniowe polega na wykonywaniu przez pośrednika za wynagrodzeniem czynności faktycznych lub czynności prawnych związanych z zawieraniem lub wykonywaniem umów ubezpieczenia. Pośrednictwo ubezpieczeniowe jest wykonywane wyłącznie przez agentów ubezpieczeniowych lub brokerów ubezpieczeniowych, z zastrzeżeniem art. 3*” oraz art. 3 ust. 2: „*Przepisów ustawy nie stosuje się do wykonywania pośrednictwa ubezpieczeniowego, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki [...]*”.

Cytowane regulacje ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym niewątpliwie pozwalają na sformułowanie wniosku, że w świetle tej ustawy pośrednictwem ubezpieczeniowym są zdefiniowane w niej czynności wykonywane zarówno przez agentów ubezpieczeniowych lub brokerów ubezpieczeniowych, działających na podstawie art. 2, jak i przez podmioty, o których mowa w art. 3 – z tą jedynie różnicą, że wykonywanie pośrednictwa ubezpieczeniowego przez te ostatnie nie podlega przepisom ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym.

Z kolei w świetle wykładni językowej, pośrednictwo rozumiane jest jako: „działalność osoby trzeciej mająca na celu porozumienie się między stronami lub załatwienie jakichś spraw dotyczących obu stron; kojarzenie kontrahentów w transakcjach handlowych oraz umożliwianie kontaktu uczestnikom rynku prac”¹². W kontekście tej definicji, pojęcie pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych oznacza działalność pośrednika mającą na celu porozumienie się pomiędzy klientem a ubezpieczycielem, skojarzenie tych kontrahentów w celu zawarcia przez nich umowy dotyczącej produktu ubezpieczeniowego. **Zatem również zastosowanie wykładni językowej nie ogranicza rozumienia pośrednictwa ubezpieczeniowego do czynności wykonywanych przez podmiot działający na podstawie licencji lub podmiot, którego działalność regulowana jest przepisami szczególnymi (jak ustawa o pośrednictwie ubezpieczeniowym); przeciwnie, definicja językowa skupia się wyłącznie na charakterze i celu wykonywanych przez pośrednika czynności.**

3.4. Wykładnia TSUE

Argumenty potwierdzające, że zwolnienie z podatku VAT ma charakter przedmiotowy, można także wywieść z części orzeczeń TSUE, choć należy przypomnieć, że stanowisko TSUE w odniesieniu do sposobu rozumienia zakresu omawianego zwolnienia nie jest jednoznaczne (zob. uwagi w pkt 2). Ta niejednoznaczność i zawężanie możliwości korzystania ze zwolnienia do „uprawnionych” agentów ubezpieczeniowych i brokerów ubezpieczeniowych jest jednak w znacznej mierze skutkiem odmiennego brzmienia regulacji unijnych stanowiących pierwowzór dla art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT (o czym więcej w pkt 3.6 poniżej).

W sprawie C-453/05¹³ TSUE zdefiniował pośrednictwo jako „działalność polegającą na pośredniczeniu, która może obejmować między innymi wskazywanie stronie danej umowy okazji do zawarcia takiej umowy, przy czym celem takiej działalności jest uczynienie wszystkiego, co niezbędne, aby dwie strony zawarły umowę, a sam pośrednik nie ma żadnego interesu w zakresie treści umowy”. Zatem TSUE przedstawił rozumienie pośrednictwa poprzez pryzmat charakteru i celu takiej czynności, a nie wykonującego ją podmiotu.

W sprawie C-349/96¹⁴ TSUE wyraźnie wskazał, że zwolnienie usług ubezpieczeniowych nie ma charakteru podmiotowego, a status podmiotu nie może mieć wpływu na klasyfikację transakcji z punktu widzenia stosowania zwolnienia od VAT. Trybunał uznał także, że zwolnienie usług ubezpieczeniowych należy interpretować w taki sposób, że państwa członkowskie nie mogą ograniczyć tego zwolnienia wyłącznie do czynności świadczonych przez podmioty upraw-

¹² Internetowy Słownik Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl>

¹³ Wyrok z 21 czerwca 2007 r. w sprawie Volker Ludwig przeciwko Finanzamt Luckenwalde.

¹⁴ Wyrok z 25 lutego 1999 r. w sprawie Card Protection Plan (CPP) przeciwko Commissioners of Customs & Excise.

nione na podstawie prawa krajowego do wykonywania działalności ubezpieczeniowej.

W sprawie C-124/07¹⁵ TSUE podkreślił, że zasadniczym kryterium, pozwalającym na ustalenie, czy dana osoba jest pośrednikiem ubezpieczeniowym, czy też nie, jest charakter wykonywanych przez nią czynności wewnętrznych. TSUE zwrócił uwagę, że przepisy wspólnotowe nie zawierają żadnych wskazówek odnoszących się do stosunku pomiędzy brokerem lub pośrednikiem ubezpieczeniowym a stronami umowy ubezpieczeniowej, do której się przyczynił; stwierdzenie posiadania statusu brokera lub pośrednika ubezpieczeniowego zależy zatem od cech badanej działalności.

Podobnie, w sprawie C-2/95¹⁶ TSUE stwierdził, że *„zwolnienie dotyczące usług finansowych nie jest uzależnione od tego, czy usługa jest wykonywana przez instytucję, która wstępuje w prawny związek z końcowym odbiorcą. Fakt, że dana transakcja jest wykonywana przez osobę trzecią, ale z punktu widzenia końcowego odbiorcy wydaje się być usługą wykonywaną przez bank, nie wyklucza objęcia jej zwolnieniem”*.

Zatem we wszystkich wskazanych orzeczeniach, **TSUE odwołał się do przedmiotowego aspektu czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego (czynności ubezpieczeniowej)**, uznając, że to natura wykonywanych usług, a nie charakterystyka świadczącego je podmiotu, decyduje o spełnieniu przesłanek dla zwolnienia.

3.5. Polska praktyka podatkowa

Zagadnienie kwalifikacji, na gruncie podatku VAT, usług świadczonych na podstawie art. 3 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym nie doczekało się „własnej” praktyki interpretacyjnej czy orzeczniczej. Autorce znana jest jedna interpretacja wydana specyficznie w odniesieniu do tej kwestii¹⁷. W interpretacji tej organ zgodził się ze stanowiskiem wnioskodawcy świadczącego czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego na podstawie przepisu art. 3 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym i potwierdził, że w jego ocenie *„wykonywane przez wnioskodawcę czynności w zakresie pośrednictwa ubezpieczeniowego sensu largo na rzecz agencji ubezpieczeniowej lub brokera ubezpieczeniowego będą korzystały ze zwolnienia od podatku VAT, mimo że zainteresowany nie posiada uprawnień agenta ubezpieczeniowego ani brokera”*.

W orzecznictwie polskich sądów administracyjnych znajdziemy natomiast bardziej ogólne wskazania, że zwolnienie z art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT ma charakter przedmiotowy, a zatem jest dostępne także dla podmiotów niespełniających określonych wymogów „kwalifikacyjnych” (jak licencja dla ubez-

¹⁵ Wyrok z 3 kwietnia 2008 r. w sprawie J.C.M. Beheer B.V. przeciwko Staatssecretaris van Financiën.

¹⁶ Wyrok z 5 czerwca 1997 r. w sprawie Sparekassernes Datacenter (SDC) przeciwko Skatteministeriet.

¹⁷ Interpretacja dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z 25 sierpnia 2014 r. (ILPP1/443-432/14-4/MK).

pieczyciela czy pośrednika): „Wymienione [...] zwolnienia mają charakter przedmiotowy, gdzie przede wszystkim istotną przesłanką do skorzystania ze zwolnienia jest rodzaj świadczonej usługi”¹⁸.

Niezależnie od powyższego, nie można zapominać, że także zgoła odmienny pogląd był wielokrotnie prezentowany przez organy podatkowe i sądy dokonujące oceny warunków uprawniających do skorzystania ze zwolnienia (o czym wspomniano w pkt 2 powyżej).

3.6. Konsekwencje odmiennego sposobu określenia zwolnienia w ramach ustawy o VAT oraz dyrektywy 2006/112/WE

Zwolnienie od podatku VAT określone w art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT zostało wprowadzone w ramach implementacji do polskiego systemu VAT art. 135 ust. 1 pkt a) dyrektywy 2006/112/WE, zgodnie z którym zwolnione z opodatkowania są „transakcje ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, wraz z usługami pokrewnymi świadczonymi przez brokerów ubezpieczeniowych i agentów ubezpieczeniowych”. Nie ulega wątpliwości, że brzmienia powołanego przepisu dyrektywy 2006/112/WE oraz art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT są różne, co może skutkować różną ich wykładnią prowadzącą do odmiennie określonego zakresu zwolnienia z opodatkowania. Nie sposób nie zauważyć, że przepis art. 135 ust. 1 pkt a) dyrektywy 2006/112/WE dostarcza większych podstaw dla podmiotowego ograniczenia zakresu zwolnienia, jako że w sposób bezpośredni odwołuje się do czynności świadczonych przez brokerów i agentów ubezpieczeniowych.

Co istotne, w sytuacjach wadliwej implementacji przepisu wspólnotowego w polskiej ustawie podatkowej lub braku pełnej implementacji takiego przepisu, brak jest podstaw dla stosowania wykładni tych przepisów w sposób, który odpowiadałby treści normy wspólnotowej, nie zaś normy miejscowej (polskiej). Krajowe sądy są zgodne co do tego, że wykładnia proeuropejska prawa nie może być stosowana wówczas, gdy będzie prowadziła do rezultatów sprzecznych z efektami wykładni językowej danego przepisu lokalnego, mogłoby to bowiem doprowadzić do niedopuszczalnej wykładni *contra legem*. Sądy wskazują m.in.¹⁹, że „gdy podatnik stosuje niezgodne z dyrektywą przepisy krajowe, organy skarbowe nie mogą kwestionować tego na podstawie dyrektyw. Podatnik bowiem w takim przypadku może wybrać bezpośrednie stosowanie przepisów wspólnotowych lub niezgodne z dyrektywą przepisy krajowe [...]. Jeżeli jednak obywatel stosuje się do dyspozycji wadliwie implementowanej normy krajowej uznając, że jest ona dla niego korzystniejsza, brak podstaw do dokonywania wykładni proeuropejskiej tej normy, prowadzącej do wykładni *contra legem* i nakładania na obywatela obowiązków wynikających tylko z samej dyrektywy”. W sytuacji konfliktu pomiędzy podatnikiem a polskim organem, w przypadku gdy bezpośrednie stosowanie przepisów unijnych byłoby niekorzystne dla podatnika, obowiązuje bezwzględny zakaz

¹⁸ Wyrok NSA z 1 października 2013 r. (sygn. akt I FSK 1513/12).

¹⁹ Wyrok NSA z 13 maja 2008 r. (sygn. akt I FSK 600/07).

ich stosowania²⁰. Prawo do odwołania się do postanowień dyrektywy ma wyłącznie podatnik, a nie państwo. Państwo bowiem jest zobowiązane do wykonania zobowiązań wynikających z regulacji wspólnotowych, a jeżeli uczyniło to nieprecyzyjnie, to konsekwencjami nie może obarczać podatnika²¹.

Jak stwierdza NSA²², gdy porównanie treści transponowanego przepisu dyrektywy i unormowania krajowego wskazuje, że nadanie uregulowaniu krajowemu znaczenia wynikającego z bezwarunkowej i precyzyjnej normy unijnej prowadziłoby do sprzeczności z gramatycznym brzmieniem przepisu krajowego, sąd powinien – jeśli podatnik domaga się zastosowania tej normy w sposób określony w dyrektywie – odmówić zastosowania prawa krajowego i umożliwić mu skorzystanie z unormowania wspólnotowego. Jeżeli jednak podatnik uznaje za korzystniejsze zastosowanie wadliwie sformułowanej w procesie transpozycji normy krajowej, brak jest podstaw do dokonywania wykładni prowsólnotowej tej normy, prowadzącej do wykładni *contra legem* i nakładania na obywatela obowiązków wynikających tylko z samej dyrektywy.

Także w orzecznictwie TSUE wyrażany jest pogląd, że organy państwa członkowskiego w żadnym wypadku nie mogą powoływać się na bezpośrednią skuteczność dyrektywy wobec osób fizycznych i prawnych i nakładać na nie – przez stosowanie wykładni zgodnej z celami dyrektywy – obowiązków z niej wynikających, które jednak nie zostały określone lub zostały niewłaściwie określone w przepisach krajowych²³. Prawo do bezpośredniego stosowania dyrektywy z pominięciem przepisów krajowych nie może być wykorzystywane przez organy państwa w celu ograniczenia praw wynikających z przepisów krajowych. **Na państwie członkowskim bowiem spoczywa obowiązek prawidłowej i pełnej implementacji norm wspólnotowych. Podatnik zaś nie może ponosić negatywnych konsekwencji w przypadku stosowania jednoznacznych w swej treści przepisów ustawy krajowej, które na skutek wadliwej implementacji norm dyrektywy, są niezgodne z dyrektywą.**

4. Podsumowanie

Jak przedstawiono w niniejszym opracowaniu, szereg argumentów o charakterze prawnym i ekonomicznym uzasadnia stanowisko, zgodnie z którym zwolnienie z podatku wynikające z art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT ma charakter wyłącznie przedmiotowy i nie zależy od formalnego statusu podatnika. W konsekwencji, uprawnienie do skorzystania z ww. zwolnienia przysługuje każdemu podmiotowi, który wykonuje usługi pośrednictwa w świadczeniu

²⁰ Por. wyrok TSUE z 11 lipca 1991 r. w sprawie C-97/90H. Lennartz przeciwko Finanzamt München III.

²¹ Por. wyroki: WSA w Rzeszowie z 14 lutego 2008 r. (sygn. akt I SA/RZ 875/07), WSA w Warszawie z 10 października 2007 r. (sygn. akt III SA/Wa 1444/07), WSA w Warszawie z 26 maja 2008 r. (sygn. akt III SA/Wa 2185/07), WSA we Wrocławiu z 3 kwietnia 2007 r. (sygn. akt I SA/Wr 152/07).

²² Wyrok NSA z 23 marca 2009 r. (sygn. akt I FPS 6/08).

²³ Wyrok TSUE z dnia 19 stycznia 1982 r. w sprawie C-8/81 Ursula Becker przeciwko Finanzamt Münster-Innenstadt i z 8 października 1987 r. w sprawie C-80/86 przeciwko Kolpinguis Nijmegen BV.

usług ubezpieczeniowych – niezależnie od tego, czy podmiot taki występuje jako agent lub broker działający na podstawie odpowiedniej licencji, czy też świadczy usługi pośrednictwa na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym. Jakkolwiek praktyka podatkowa, zarówno polska jak i unijna, nie zawsze jednoznacznie potwierdza powyższą tezę o przedmiotowym charakterze zwolnienia, to jednak brak jest, na gruncie polskich przepisów podatkowych, wystarczających przesłanek za uzasadnieniem stanowiska o ograniczeniu prawa do zwolnienia do podmiotów posiadających określony status lub wyłączeniu tego prawa w stosunku do osób, które takiego statusu nie mają. **Zatem należy uznać, że każdy usługodawca, który w ramach prowadzonej działalności gospodarczej w sposób zgodny z prawem pośredniczy w świadczeniu usług ubezpieczeniowych, jest uprawniony do zwolnienia świadczonych przez siebie usług z podatku VAT.**

Odrębnym zagadnieniem pozostaje kwestia prawidłowej kwalifikacji realizowanych przez pośrednika czynności jako „usług pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych”, która każdorazowo powinna podlegać ocenie prawnej z uwzględnieniem odpowiednich reguł interpretacyjnych.

Dorota Walerjan

counsel, doradca podatkowy, Kancelaria Hogan Lovells

The Possibility of VAT Exemption for an Insurance Intermediary whose Activities are not Subject to the Provisions of the Insurance Mediation Act

The aim of the article is to present a polemic with the thesis that registration of an insurance intermediary as a licensed agent or insurance broker is an indispensable condition for an exemption of services provided by him or her, including intermediation in the sale of insurance products, from VAT pursuant to Article 2 (2). 43 (1). 1 point 37 of the VAT Act.

In this study, the opposite thesis has been put forward, in the light of which the exemption from VAT on the basis of the indicated provision is of purely objective nature (rather than objective and subjective one). In other words, it is the nature of the activities performed by the taxpayers, rather than their formal status, that decides about the fulfillment of the conditions for tax exemption.

Thus, the right to VAT exemption is granted in particular to entities carrying out activities on the basis of Article 3 of the Insurance Mediation Act – even though they have not been registered as intermediaries and do not possess the licence of the Polish Financial Supervision Authority.

The author supports her claim by reference to the legal arguments, among which the need to interpret the provisions of the tax law, taking into account the primacy of the linguistic interpretation is essential. Furthermore, she emphasises the Polish taxpayer's right to rely on the reading of the national standard in case of its non-compliance with the EU regulation.

The argumentation presented above has been supported by the judicial decisions of the European Court of Justice as well as the Polish administrative courts.

Keywords: insurance mediation, VAT, tax exemption.